

**KLASTERI SHAROITIDA TA'LIM MARKAZLARI TA'LIM JARAYONINI
RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TASHKIL QILISH VA RIVOJLANTIRISH
BO'YICHA OLIB BORILGAN XALQARO TAJRIBALAR**

**Andijon davlat pedagogika instituti
Maktabgacha ta'lim fakulteti dekani
p.f.d. professor (DSc)
Artikova Muhayyo Botiraliyevna**

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15209653>

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim klasteri sharoitida ta'lim jarayonini raqamli texnologiyalar asosida tashkil qilish va rivojlantirish bo'yicha olib borilgan xalqaro pedagogik tajribalar yoritib berilgan. Shuningdek, ta'lim jarayonida raqamli texnologiyalarni o'qitish sifatini saqlab qolgan holda samarali qo'llash uchun nimalarga alohida e'tibor qaratish lozimligi haqida ham ma'lumotlar berib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Klasterli yondoshuv, ta'lim, ta'lim markazlari, E.P.Belan, «GovTech Maturity Index 2022», raqamli texnologiyalar, ta'lim tashkilotlari, o'qituvchi, o'quvchi, ota-ona.

Klasterli yondoshuvni pedagogik ta'lim tizimiga tadbiiq etish xususan ta'lim markazlari doirasida amalga oshirish hozirgi kunning dolzarb masalalaridan biridir. Ta'lim markazlaridagi ba'zi bir muammolarni bartaraf etish uchun ta'lim klasteri modelni takomillashtirish, shuningdek, ta'lim jarayonini raqamli texnologiyalar asosida tashkil qilish va rivojlantirish hozirgi kunda muhim omillaridan biri bo'lib kelmoqda. Ta'lim markazlarida ta'lim klasteri modelini takomillashtirishda barcha manfaatdor tomonlarning o'zaro hamkorligining optimal shaklda bo'lishi muhimdir. Bu bir-biri bilan o'zaro aloqada bo'lgan muassasalarini o'z ichiga oladi. Klaster doirasida har bir muassasa jamoasi, resurslari va ulardagi izchil tizimni birlashtirish biz yoshlar uchun keng qamrovli sifatli ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi, shuningdek, qator pedagogik muammolarni hal qiladi. Rus tadqiqotchisi E.P.Belanning fikricha, klasterning tashkiliy shakli klaster tarkibiy qismiga kiruvchi barcha tashkilotlar uchun imtiyozlar beradi, bu esa o'z sa'y-haraakatlarini birlashtirish va ta'lim tizimining samaradorligini oshirish, ta'limni individuallashtirishni kuchaytirish va integratsiyalashgan ta'lim muhiti yaratish imkonini beradi. O'z navbatida klaster modeli hamkorlikdagi muassasa tashkilotlarning o'zaro majburiyatlar va birgalikdagi faoliyat bilan bog'langan. Ta'lim klasteri sharoitida ta'lim jarayonini raqamli texnologiyalar asosida tashkil qilish va rivojlantirish ta'lim markazlaridagi bolalarni jamiyatdagi bazi bir muammolarini tizimli hal etishga qodir. Albatta ushbu yondashuvlar orqali ta'lim jarayonida klaster jarayonini takomillashtirish va samarali natijalarga erishish uchun har bir ta'lim muassasida o'quvchilar bilan individual integral yo'nalishida ishlashga tayyor bo'lgan mutaxassislar va o'qituvchilar jamoasi tomonidan tashkil etiladi. O'zbekiston Jahon banki tomonidan tuzilgan «GovTech Maturity Index 2022» hisobotiga ko'ra, davlat sektorida axborot texnologiyalarini rivojlantirish xalqaro reytingida 198 mamlakat orasida 43-o'rinni egalladi. Bu 2020 yil bilan taqqoslaganda mamlakatimiz mavqeini sezilarli darajada yaxshilab olganini ko'rish mumkin: 37 ta o'ringa yuqorilagan. Xususan, «GovTech Enablers» raqamli ko'nikmalar va davlat xizmatlaridagi innovatsiyalar indeksiga ko'ra, O'zbekiston dunyoda 4-o'rinni egalladi (2020 yil bilan solishtirganda 65 pog'ona ko'tarilgan). Yuqorida berilgan ma'lumotlarga qaraganda raqamli texnologiyalarni bizning hayotimizga jadallik bilan kirib kelayotganini guvohi bo'lamiz. Bugungi kunda raqamli texnologiyalar hayotning barcha sohalarida faol qo'llanilmoqda. Davlat va jamiyat boshqaruvi, ijtimoiy sohada ham raqamli texnologiyalarni keng joriy etib, natijadorlikni oshirish, bir so'z bilan aytganda, odamlar turmushini keskin yaxshilash mumkin. Ta'lim tizimi bugungi kunda raqamli texnologiyalarga singib ketayotgani shunchaki hayratlanarli emas, chunki, bugungi kunda axborot makonida taklif etilayotgan ko'plab narsalarni jiddiy tahlil qilish va pedagogik asoslash uchun asos bo'lib xizmat qiladi. So'nggi yillarda ta'limni «raqamlashtirish» muammolarini hal qilish bo'yicha birqancha davlat loyihalari yoki so'rovnomasida tadqiqotlar

oʻtkazilayotganligi ham maʼlum. Shuni alohida taʼkidlash kerakki, oldinlari raqamli texnologiyalarni maʼlum bir sohalarida joriy etish bilan cheklanib qolgan edik. Bugungi kunda esa raqamli texnologiyalar shiddat bilan rivojlanib borayotganini eʼtiborga olib, raqamli rivojlanish boʻyicha barcha sohalar tarkibiga, xususan, taʼlim sohasiga ham kiritilmoqda. Bugungi kun auditoriyalari oʻn yil avvalgilaridan juda katta farq qiladi va oʻquv xonalari kompyuterlar, televizorlar, smart-doskalar va boshqa turdagi taʼlim texnologiyalari bilan jihozlangan. Dunyoning boshqa joylarida boʻlgani kabi Oʻzbekistonda ham raqamli texnologiyalar paydo boʻlmoqda. Bunday raqamli texnologiyalar bilan doimiy oʻzaro munosabat natijasida bugungi kun yoshlarining fikrlashi oldingi fikr yuritishdan tubdan farq qilmoqda. Zamonaviy axborot kommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan innovatsion taʼlim texnologiyalarini ommaviy va samarali qoʻllash orqali taʼlim tizimini raqamli avlodga moslashtirish lozim. Shu bilan birga, taʼlim jarayonida tadqiqotga asoslangan yondashuvdan faol foydalanish zarur. Bu orqali izlanuvchi yoshlarning koʻnikmalarini rivojlantirish va ITga asoslangan ijodiy fikrlashlarini shakllantirish mumkin. Raqamli texnologiyalar – taʼlim tizimidagi barcha muammolarga yechim emas, balki raqamli avlod uchun maʼlumotlarga boy va oʻqish jarayonini interaktiv qilib amalga oshirish vositasidir.

Azaldan maʼlumki taʼlim jarayonini raqamli texnologiyalar asosida tashkil qilish va rivojlantirish keng qoʻllanib kelinayotgan tushuncha hisoblanib, tinimsiz izlanuvchilar tomonidan talab qilinadigan jarayonlar sifat va samaradorligini oʻsishni taʼminlovchi yangilikdir. Bu esa insonning intellektual faoliyati hamda uning tasavvuriy natijasidir. Ilmiy izlanish jarayonida asosan raqamli texnologiyalar muhim oʻrin tutadi. Raqamli texnologiyalarni taʼlim tizimiga tatbiq etilishi klaster asosida taʼlim samaradorligi yanada sifatli amalga oshiriladi. Yana shuni alohida taʼkidlash joizki, taʼlim - bu pedagogik faoliyatda inson tomonidan olingan tizimli koʻnikmalar, koʻnikmalar esa bilimlar toʻplami hisoblanib, taʼlim muassasalarida yoki mustaqil bilim olish yordamida erishiladi. Axborotlashuv asrida davlatning innovatsion imkoniyatlarini taʼlim jarayonida shakllantirishda asosiy vazifa oʻqituvchilar zimmasiga tushmoqda.

Bunday muhim vazifani zamonaviy pedagogik va axborot texnologiyalarini mukammal egallagan, bilim, koʻnikma va malakalarini takomillashtiruvchi, ishiga kreativ yondashuvchi, individual tarzda ham oʻz ustida doimiy ishlaydigan oʻqituvchigina hal eta oladi. Zamon shiddat bilan rivojlanayotgan bir paytda taʼlim ham bir joyida turib qolmaydi. Hozirda davr talabi bilan taʼlimning anʼanaviy shakllari oʻrniga taʼlimning noanʼanaviy shakllari kirib keldi. Taʼlimning shunday shakllari orqali tashkil etilgan darslar oʻquvchilarga yoqadi, ularda qiziqish uygʻotadi, ularga koʻplab yangiliklar beradi va olgʻa intilishiga motivatsiya ham bagʻishlaydi. Zamonaviy taʼlim oʻquvchi oldiga: bilimlarni erkin egallash, turli vaziyatlarda turli insonlar bilan munosabatda boʻlishni bilish, shu bilan birga oʻz oldiga oʻzini erkin, ishonchli his qilish kabi maqsadlarni qoʻyadi. Oʻquvchining bilim, koʻnikma va malakalarining rivojlanishi uchun uning faoliyatini toʻgʻri tashkil etish zarur.

Oʻquv materialini sust idrok etish jarayonida rivojlanish sodir boʻlmaydi. Oʻquvchining oʻz harakatlari kelajakda uning qobiliyati shakllanishining asosi boʻladi. Shunday ekan taʼlimning vazifasi oʻquvchilarni harakatlarga undovchi vaziyatlarni tashkil etishdan iborat. Bir soʻz bilan aytganda, oʻqituvchilar har bir oʻquvchi turli vaziyatlarda topshiriqlarni toʻgʻri yecha olishda individual vositalari va usullarini shakllantirishga yordam beruvchi maxsus oʻquv sharoitlarini yaratishlari zarur. Bu esa oʻz navbatida taʼlim tizimining oldiga qoʻygan natijalarga erishish texnologiyasining muhim masalalaridan biri sanaladi. Taʼlim jarayonini rivojlantirishda raqamli texnologiyalar juda muhim hisoblanadi.

Raqamli texnologiyalarni qoʻllash oʻquvchilarning qiziqishlarini oshirishga va ijobiy motivatsiyasini shakllantirishga yordam beradi, chunki oʻquvchilarning individual taʼlim imkoniyatlarini va ehtiyojlarini maksimal hisobga olish, oʻquv mashgʻulotlari mazmuni, shakllarini tanlash keng imkoniyatlari, oʻquvchilarning ijodiy imkoniyatlarini ochib berish, oʻquvchilarni zamonaviy axborot texnologiyalarini oʻzlashtirishlariga yordam beradi. Shu sababli bizning tadqiqotimiz ham taʼlim klasteri sharoitida, yaʼni talim markazlari, taʼlim muassasalari, oʻquvchining ota-onasi shuningdek, izlanuvchi yoshlarning individual ishlash jarayoni bilan

birgalikda ta'lim jarayonini raqamli texnologiyalar asosida tashkil qilish va rivojlantirish bo'yicha bo'ldi. Bunda raqamli texnologiyalar imkoniyatlaridan raqamli o'quv resurslarini, individual testlar masofaviy darslarni tashkil etishda foydalanilishi mumkin. Axborotlashtirishning milliy tizimini shakllantirish, iqtisodiyot va jamiyat hayotining barcha sohalarida zamonaviy axborot texnologiyalarini, kompyuter texnikasi va telekommunikatsiya vositalarini ommaviy ravishda joriy etish hamda ulardan foydalanish, fuqarolarning axborotga ortib borayotgan talab-ehtiyojlarini yanada to'liqroq qondirish, jahon axborot hamjamiyatiga kirish hamda jahon axborot resurslaridan bahramand bo'lishni kengaytirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish maqsadida raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayonida faol foydalanishni yo'lga qo'yishimiz kerak. Mamlakatimiz zamonaviy ta'lim tizimida turli texnologiyalardan foydalanish o'quv jarayonida mavjud muammoni yangicha yondashuv asosida yechish imkonini beradi. Shu maqsadda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini ta'lim jarayoniga tatbiq etishda alohida e'tibor qaratilishi darkor.

Hozirgi talabalar an'anaviy uslubda o'qishni istamaydi, aksincha, zamonaviy axborotkommunikatsiya texnologiyalariga asoslangan innovatsion ta'lim tarafdori. Shuning uchun axborot texnologiyalarini ommaviy va samarali qo'llash orqali ta'lim tizimini raqamlashtirish davr talabi. Endi o'qituvchilar ham odatiy usulda o'qitmaydi. Chunki rivojlangan davlatlarda bo'lgani kabi O'zbekistonda ham intellektual salohiyati yuqori avlod voyaga yetmoqda. Bunday muhitda kamol topayotgan yoshlarning fikrlashi va axborotni qabul qilish tarzi oldingi fikr yuritish va bilim olish jarayonidan tubdan farq qiladi. Xulosa qilib aytganda, raqamli texnologiyalarni ta'lim jarayonida qo'llash yurtimiz ta'lim sifatiga ham albatta o'zining ijobiy ta'sir ko'rsatishi shubhasiz. Xususan, ta'lim tizimida innovatsion texnologiyalarni qo'llashga qiziqish va zamonaviy usullarni joriy etishga e'tibor kun sayin kuchaymoqda. Sababi, ilgari o'quv maqsadi yoshlarning tayyor bilimlarni o'zlashtirib, yodlab olishiga qaratilgan edi. Endi zamonaviy texnologiyalar ularni bilimni o'zi qidirib topishga, mustaqil xulosalar chiqarishga o'rgatmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yhati:

1. <https://xs.uz/uz/post/pedagogik-talim-innovatsion-klasteri-ehtiyozh-zarurat-natizha>
2. M.M. Xalilova, KLASTER TA'LIM TIZIMINING UZLUKSIZLIGI UZVIYLIGI VA IZCHILLIGINI TA'MINLOVCHI MODEL SIFATIDA, ACADEMIC RESEARCH IN EDUCATIONAL SCIENCES VOLUME 1 | ISSUE 3 | 2020 ISSN: 2181-1385 Scientific Journal Impact Factor (SJIF) 2020: 4.804
3. A.R. Raxmonov, O.B. Sultonova, TA'LIM KLASTERI VA UNING PEDAGOGIK FAOLIYATDAGI YUKSAK IMKONIYATLARI, Pedagogik ta'lim klasteri: muammo va yechimlar xalqaro konferensiya.
4. M.L. Umedjanova, Oliy ta'lim tizimida pedagogik ta'lim klasteri, "Pedagogik ta'lim: xalqaro tajriba va innovatsion yondashuvlar" mavzusidagi an'anaviy ilmiy-amaliy anjuman materiallari, 2022-yil
5. . Shukurova, D. S. Q. (2022). Ta'lim klasteri sharoitida inklyuziv ta'limning innovatsion mexanizmlari. Academic research in educational sciences, 3(3), 529-b
6. .O'zbekiston «yetakchi raqamli davlatlar» reytingida «A» guruhidan joy oldi (xabar.uz)
7. . Yarashov, M. (2021). Talim tizimida raqamli texnologiyalarning o'rnini. Ilmiy nasharlar markazi (buxdu.uz), 5 (5).